

Nr 44

Utbildningsutskottets betänkande i anledning av motion om universitetsutbildning i konsumentekonomi, m. m.

Motionen

I motionen 1972:1122 av fru Lewén-Eliasson m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att det, efter erforderliga utredningar, till nästkommande riksdag framläggs förslag som möjliggör igångsättande av utbildning i ämnet konsumentekonomi på universitetsnivå samt att det sker en översyn av läroplanerna i ämnena nationalekonomi och företagsekonomi.

Remissyttrandena

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från universitetskanslersämbetet (UKÄ). UKÄ har översänt motionen till rektorsämbetena vid universiteten och högskolan i Linköping, vilka inhämtat yttranden från de samhällsvetenskapliga fakulteternas (motsvarande) utbildningsnämnder. I sitt remissyttrande framhåller UKÄ att utbildningsnämndernas yttranden rymmer en rad värdefulla synpunkter och förslag. UKÄ har därför inledningsvis förhållandevis utförligt redogjort för innehållet i dessa yttranden.

Utbildningsnämndernas yttranden

Utbildningsnämnden i *Uppsala* tar avstånd från tanken på inrättande av ett särskilt universitetsämne benämnt konsumentekonomi och placerat vid särskilda universitetsinstitutioner. Nämnden framhåller att frågor som tas upp i motionen sedan länge studeras inom ämnesområdet nationalekonomi. Detsamma är förhållandet inom ämnesområdet företagsekonomi, dock i något mer begränsad omfattning. Viss forskning inom det aktuella området äger dessutom rum inom ämnesområdena sociologi och ekonomisk historia. Utbildningsnämnden pekar också på en av UKÄ föreslagen yrkesinriktad studiekurs i marknadsföring med konsumentpolitik om 20 poäng. Mot denna bakgrund anser nämnden att en angelägen förstärkning av utbildning och forskning inom det konsumentekonomiska området torde kunna tillgodoses inom ramen för befintliga ämnesområden och planerad forskning. Ett effektivt sätt att stödja konsumentforskningen, framhåller utbildningsnämnden avslutningsvis, vore att inrätta tjänster som forskarhandledare inom detta område knutna till någon ekonomisk institution vid varje läroanstalt.

Utbildningsnämnden i *Lund* framhåller att man principiellt vill undgå en ytterligare uppdelning av ekonomiämnena. Nämnden är dock enig med motionärerna om att ansträngningar bör göras för att bredda och fördjupa forskningen och utbildningen i konsumentteori. Detta gäller även resursfrågorna, där utbildningsnämnden framhåller att kravet på en ökning av resurser för forskning och utbildning i konsumentekonomi

synes mycket välmotiverat. Utbildningsnämnden ställer sig slutligen positiv till motionärernas förslag om en översyn av studieplanerna inom ämnesområdena nationalekonomi och företagsekonomi, inte minst "utifrån synpunkten konsumentekonomi och dagens konsumentpolitiska idéer".

Utbildningsnämnden i *Göteborg* tillstyrker motionen och erinrar om att fakulteten vid dåvarande handelshögskolan i Göteborg redan 1966 äskade medel till en professur i konsumentekonomi. Utbildningsnämnden sammanfattar sitt yttrande genom att bl. a. framhålla att det föreligger ett mycket starkt behov av ytterligare forskning på det konsumentekonomiska området, att forskning och utbildning inom det aktuella området bör ges starkt ökade resurser samt att samordning med motsvarande verksamheter inom näralliggande ämnesområden givetvis bör komma till stånd. Nämnden framhåller också att oavsett i vilket institutionssammanhang ämnet införs har det anknytning till de flesta ämnesområden vid samhällsvetenskaplig fakultet.

Utbildningsnämnden i *Stockholm* anser att utbildning i konsumentekonomi i första hand bör tillgodoses inom ramen för utbildningen inom nu existerande samhällsvetenskapliga ämnesområden. Utbildningsnämnden föreslår emellertid att det bör uppdras åt en arbetsgrupp att dels precisera innehållet i problemområdet konsumentekonomi, dels verkställa en översyn av studieplanerna i nationalekonomi och företagsekonomi.

Utbildningsnämnden i *Umeå* framhåller att den i princip delar motionärernas synpunkter beträffande konsumentens roll i den företagsekonomiska utbildningen. Mot bakgrund härav anser nämnden att det får ses som angeläget att utbildning bedrivs inom ämnet konsumentekonomi. Utbildningsnämnden föreslår att det utreds närmare om utbildningen kan ges i form av en yrkesinriktad studiekurs om 20 poäng, då det enligt nämndens åsikt är svårt att bedriva utbildningen inom ramen för existerande normalstudieplaner.

Utbildningsnämnden i *Linköping* anser att en uppdelning av undervisningen på C- och D-nivån i alternativa studiekurser inom företagsekonomi, varav konsumentekonomin skulle vara en, är svår att tekniskt och pedagogiskt genomföra inom ramen för nuvarande lärartilldelningssystem vid filosofisk fakultet. En förutsättning för att undervisning i konsumentekonomi skall komma till stånd inom ramen för nuvarande lärartilldelningssystem är därför enligt nämnden att ett särskilt ämnesområde, benämnt konsumentekonomi, inrättas. Utbildningsnämnden anser det således befogat med en utredning om behoven och möjligheterna att starta utbildning inom det aktuella området och förutsätter därvid att en sådan utredning sker i nära kontakt med företrädare för ämnesområdena företagsekonomi och nationalekonomi.

Universitetskanslersämbetet anser, i likhet med flera av utbildningsnämnderna, att problemområdet konsumentekonomi inom relevanta ämnesområden vid samhällsvetenskaplig fakultet bör profileras mer markant än vad som nu är fallet, vilket kan ske bl. a. genom tillskapande av alternativa studiekurser.

UKÄ delar såväl motionärernas som utbildningsnämndernas syn att det är angeläget att utbildningen och forskningen inom det konsumentekonomiska området förstärks och får förbättrade möjligheter att utvecklas. Frågan gäller då om detta lämpligen bör ske genom att det skapas ett nytt ämnesområde konsumentekonomi, som motionärerna föreslår, eller om det bör ske inom ramen för redan existerande ämnesområden. UKÄ vill bl. a. stryka under vad samhällsvetenskapliga

fakultetens utbildningsnämnd vid universitetet i Lund har anfört, nämligen att "de flesta 'konsumentekonomiska' problem är av den art att de inte med framgång kan studeras lösryckta ur sitt samhällsekonomiska sammanhang". Mot denna bakgrund förefaller det inte heller UKÄ välbetänkt att ett nytt självständigt ämne bildas med den risk för avskärmning som detta kan medföra.

UKÄ anser, i likhet med flera av utbildningsnämnderna, att problemområdet konsumentekonomi inom relevanta ämnesområden vid samhällsvetenskaplig fakultet bör profileras mer markant än vad som nu är fallet. Detta kan bl. a. ske genom tillskapande av alternativa studiekurser. Arbetet med detta kan initieras i samband med översyn av studieplanerna i framför allt nationalekonomi och företagsekonomi. Studieplansöversyner av detta slag ingår som ett reguljärt inslag i UKÄ:s verksamhet och har beträffande de nämnda ämnesområdena även av andra skäl än dem som föranleds av de i motionen uttryckta önskemålen fått ökad aktualitet. De synpunkter som förs fram av filosofiska fakultetens utbildningsnämnd vid högskolan i Linköping – att alternativa studiekurser inom befintliga ämnesområden inte framstår som en godtagbar lösning till följd av vissa negativa effekter av systemet för lärartilldelning – har relevans i ett läge med lågt studerandeantal. UKÄ vill till detta framhålla att ett nytt och smidigare lärartilldelningssystem håller på att arbetas fram inom UKÄ.

Några utbildningsnämnder har i sina yttranden hänvisat till möjligheten att förverkliga motionärernas förslag genom en s. k. YRK-kurs. Samhällsvetenskapliga fakultetens utbildningsnämnd vid universitetet i Uppsala hänvisar dessutom till ett redan utarbetat förslag till en dylik kurs, benämnd Marknadsföring med konsumentpolitik, 20 poäng. Vad gäller just denna kurs vill UKÄ framhålla att den endast till viss del motsvarar vad motionärerna efterlyser. Vid sidan av den ovan anförda möjligheten att främja utbildning inom det konsumentekonomiska området torde kursen således totalt sett endast kunna komma att spela en begränsad roll i sammanhanget.

Vad gäller frågan om forskning inom det aktuella området vill UKÄ också peka på de möjligheter till tvärvetenskapligt samarbete som successivt växer fram inom den nya forskarutbildningen, främst genom de av flera ämnesområden gemensamt anordnade forskarutbildningskurserna.

Utskottet

Frågan om riktlinjer för en utbyggd och förnyad konsumentpolitik har tidigare i år behandlats av riksdagen i anledning av förslag som Kungl. Maj:t redovisade i propositionen 1972:33 (NU 1972:40, rskr 1972:225). Med begreppet konsumentpolitik avses i propositionen de problem som sammanhänger med konsumenternas köp och användning av varor och tjänster, som bjuds ut på den privata marknaden eller på marknader som arbetar enligt likartade principer. Det huvudsakliga målet för denna konsumentpolitik är att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden. En insats från samhällets sida i syfte att tillvarata konsumenternas intressen som i propositionen nämnts som särskilt betydelsefull är utbildningen. Det framhålls i propositionen att det blir en framträdande uppgift för konsumentverket att medverka till förbättringar av utbildningen i konsumentkunskap och att det ligger väl i linje

med den nuvarande utbildningspolitiken att åstadkomma en undervisning som bidrar till att eleverna blir självständigt tänkande och kritiskt värderande konsumenter. Såväl skolutbildning som vuxenutbildning avses med detta uttalande. I detta sammanhang kan vidare vara av intresse att konsumentverket givits möjlighet att stödja och initiera konsumentinriktad forskning.

Det i motionen 1972:1122 framställda yrkandet syftar till förstärkta resurser för högre utbildning och forskning på det konsumentpolitiska området. Motionärerna önskar att ämnesområdet konsumentekonomi skall ges ställning som självständig disciplin med en forsknings- och utbildningsinriktning som skall vara uttalat hushålls- och konsumentcentrerad. Yrkandet grundas på att konsumenternas egen verksamhet enligt motionärernas mening inte alls eller i alltför ringa grad f. n. beaktas i forskning och utbildning såväl när det gäller nationalekonomi som företagsekonomi, där man nu i stället begränsar sig till företagets problem. Beslutet om konsumentekonomi bör följas upp med en översyn av studieplanerna i ämnena nationalekonomi och företagsekonomi.

Utskottet har inhämtat universitetskanslersämbetets (UKÄ) yttrande över motionsyrkandet. UKÄ har till sitt yttrande fogat yttranden som i ärendet infordrats från samhällsvetenskapliga fakulteternas (motsv.) utbildningsnämnder. UKÄ delar såväl motionärernas som utbildningsnämndernas syn att det är angeläget att utbildningen och forskningen inom det konsumentekonomiska området förstärks och får förbättrade möjligheter att utvecklas. Emellertid anser UKÄ det inte lämpligt att ett nytt självständigt ämne bildas, då härmed kan följa en risk för att det avskärmas.

Från olika håll har under senare år ställts krav på en utbyggnad av forsknings- och utbildningskapaciteten inom det konsumentekonomiska området, vilka krav i väsentliga delar är baserade på en medvetenhet om att olika åtgärder måste sättas in för att stärka konsumenternas ställning i det moderna samhället. Riksdagens under vårsessionen fattade beslut i anledning av den nyssnämnda propositionen 1972:33 är en betydelsefull åtgärd i sådant syfte.

Utskottet är ense med motionärerna och UKÄ om att den enskilde konsumentens och det enskilda hushållets problem måste få ett tillräckligt och sålunda i förhållande till dagens situation väsentligt ökat utrymme i det totala utbudet av ekonomisk utbildning. Utskottet har emellertid inte blivit övertygat om att en ytterligare uppdelning av ekonomiämnena är den väg som bör följas när man önskar en snabb förbättring. På grund härav kan utskottet inte ansluta sig till motionärernas förslag om att ämnesområdet konsumentekonomi nu bör ges ställning som självständig disciplin.

Den åsyftade och nödvändiga forskningen och utbildningen måste sålunda tills vidare bli tillgodosedd inom ramen för redan existerande ämnesområden. Detta bör ske genom att problemområdet konsumentekonomi inom relevanta ämnesområden vid samhällsvetenskaplig fakultet

profileras mer markant än vad som nu är fallet. Detta kan ske bl. a. genom tillskapande av alternativa studiekurser. Det synes utskottet angeläget att ifrågakommande studieplaner i sådant syfte snarast möjligt blir föremål för översyn och att i övrigt erforderliga åtgärder vidtas för att nå den med motionsyrkandet önskade förstärkta utbildningen och forskningen i konsumentekonomi. Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet sålunda anfört om alternativa studiekurser.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i anledning av motionen 1972:1122 anfört angående alternativa studiekurser med konsumentekonomisk inriktning.

Stockholm den 7 november 1972

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Larsson i Staffanstorp (c), Mårtensson (s), Richardson (fp), Nordstrandh (m), Wiklund i Härnösand (s), Elmstedt (c), Gustafsson i Barkarby (s), fru Gradin (s), fru Dahl (s), herrar Berndtson i Linköping (vpk), Sundgren (s), fru Söder (c), herrar Stålhammar (fp) och Strindberg (m).

